

Refleksjoner om nærhet

Eyvind Skeie, 2020

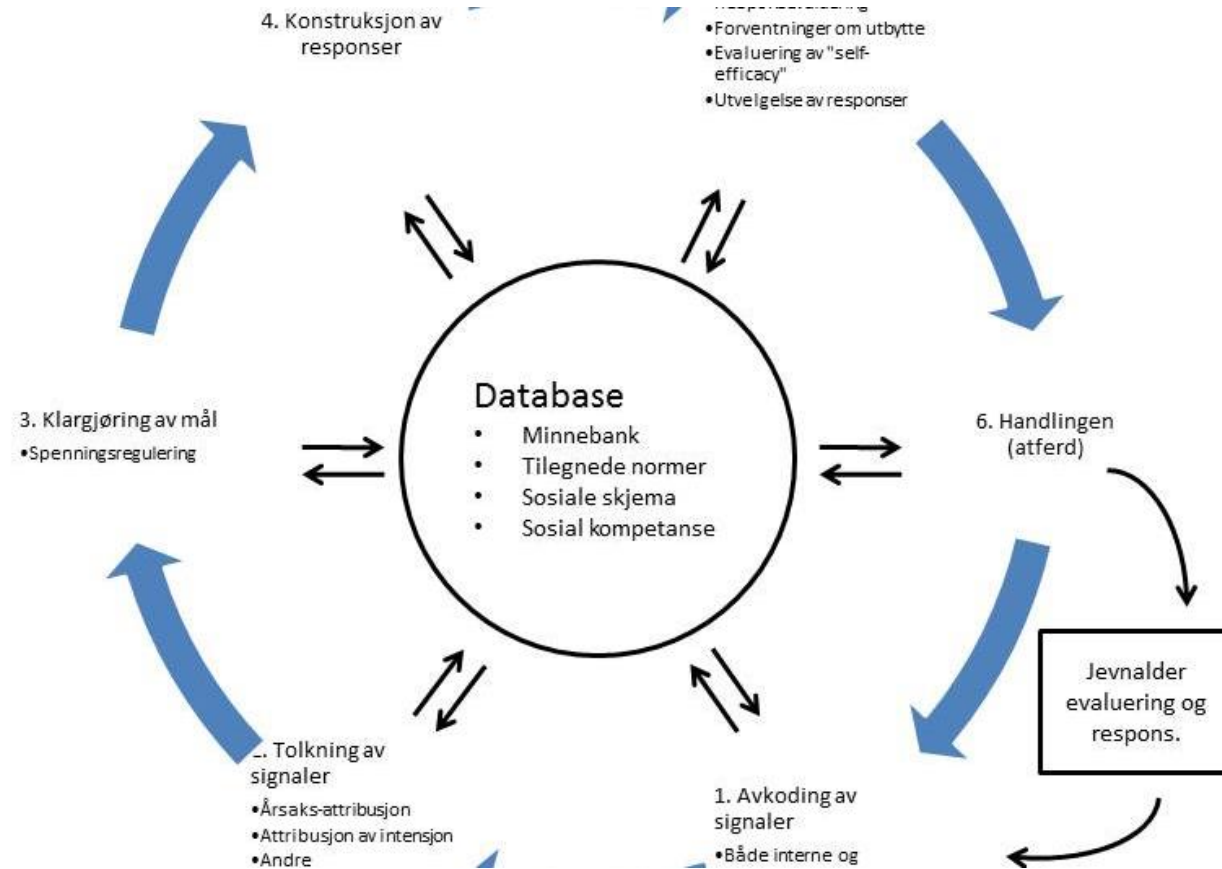
Barndommens dal

- Grønn var min barndoms dal, het det et sted, med en modens manns gyldne fred.
- Rød var din barndoms dal! Alle de senere år er som stillere bloddrypp fra barndommens ulegte sår.
- Gunvor Hofmo
- Den røde og den grønne dalen som erfaring og som det indre landskap vi alle bærer med oss.

Begrepene «danning» og «tidlig innsats»

- Danning: å sette barnet i stand til å håndtere livet, seg selv og sine omgivelser. Være et verdifullt medlem av fellesskapet, handle omsorgsfullt og gjøre etisk begrunnede valg.
- Tidlig innsats: betoning av alvoret ved å være tilstede for barnet i de tidlige årene, slik at danning kan skje når det er mulig.
- Barnehagens leveranse til samfunnet har et videre formål enn kun å være «skoleforberedende». Det er selve barnets livsløp som står på spill.
- Foreldre/foresatte og barnehagens ledelse og alle ansatte trenger å forstå hva «danning» og «tidlig innsats» innebærer.

Minnebanken

SIP

- Social information processing
- Hvordan barnet behandler ytre signaler og stimuli og hvordan den prosessen fra det ytre til indre og fra det indre til ytre er avgjørende for barnets vekst og modning
- Danningen hos barnet skjer i relasjonene med andre.
- Auster: A City of glass, en romanstudie av moderne identitet, og mennesker i storbyen uten relasjoner, det isolerte barnet som mangler språk og sosial og emosjonell kompetanse.
- Vi kan ikke overvurdere relasjonens betydning.

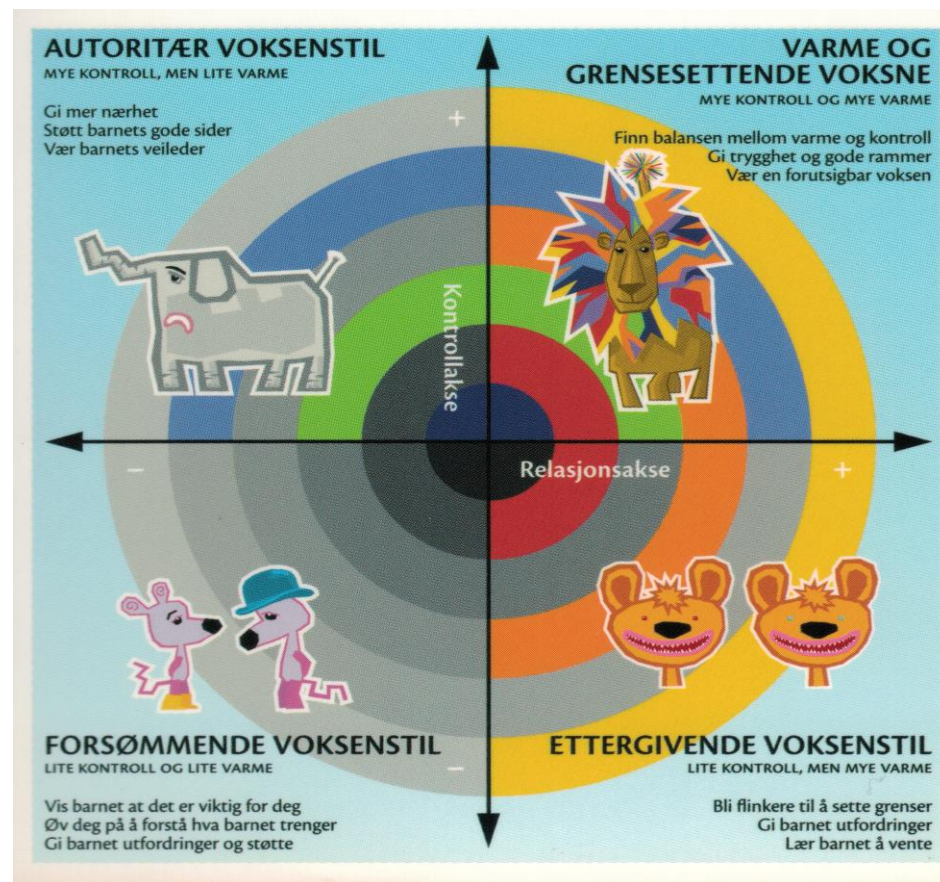
Felles visjon og fortelling

- Å se sin yrkesutøvelse som det å fylle barnets minnebank med det som godt, i vid forstand av ordet, og som hjelper barnet til å leve og vokse i fortrolighet og tillit med verden omkring og med seg selv.
- Viktig å finne et felles språk for dette, gjenkjennbart for alle som er aktører, fra foreldre til barnehagens ledelse, til pedagoger og ansatte uten pedagogisk bakgrunn.
- Hvordan skal vi opplyse, inspirere og stille krav til alle, i et felles språk.
- Trenger vi et narrativ - eller en visjon – som kan deles av alle, på veien fra barnehagelov og forskrift og ut i den praktiske hverdagen?
- Utfordre barnehagene til dette.

Senges fem dimensjoner

- Felles visjon
- Personlig mestring
- Forstå mentale modeller
- Gruppelæring gir mer individuell læring
- Den femte dimensjonen: hvordan alt henger sammen med alt

- Sette ord på felles visjon, øke personlig mestring (veiledning og respons), forstå hva som virker og hva som ikke virker, utvikle bevisste planer for personalarbeidet, som er ekstra sårbart i barnehagene, bevisst ledelse som tar ansvar og inspirerer

Kjernen i Være Sammen: skal du øve kontroll, må du først bygge den varme relasjonen

Reaktiv og proaktiv aggresjon

- Den reaktive aggresjonen i den autoritære voksenstilen
- Den proaktive aggresjonen i den ettergivende voksenstilen

- Finnes det en sammenheng mellom ettergivende voksenstil og mobbing?
- Hvem utbetaler gevinsten til den som mobber en annen?
- Vanskelig å omlære aggressiv atferdsmønster, «tidlig innsats»...

Etikken i Være Sammen

- To måter å nærme seg etikk på:
- Ut fra situasjonen/veiledning/medvandring med barnet
- Overordnet, ved at generelle regler uttrykkes i språk
- Barnets moral blir formet i vekselvirkning mellom disse

Internalisering

- I barnets modning skjer det en internalisering av etikken
- Inderliggjøring: det som har kommet utenfra ved veiledning eller kontroll/påbud, blir over tid barnets eget, kfr SIP modellen
- Barnet sier JA til den gode handlingen

Nedenfra og ovenfra

- Barnet blir i stand til å tenke fra det generelle budet og **ned** til situasjon
- Barnet blir i stand til å tenke fra situasjonen og **opp** til det generelle
- Dette er en kompleks prosess med elementer av emosjon, empati, forestillingsevne, språk og relasjonell kapasitet hos barnet
- Løveloven er et bidrag!
- (Den eldre religiøse pedagogikken, de ti bud koblet med straffereaksjoner, hvordan er dette i enkelte kristne og muslimske miljøer?)

Internalisering

- I barnets modning skjer det en internalisering av etikken
- Inderliggjøring: det som har kommet utenfra ved veiledning eller kontroll/påbud, blir over tid barnets eget
- Barnet sier JA til den gode handlingen

Kan du løveloven: Jeg skal være meg

- Barnets identitet
- Barnet som subjekt
- Barnets medvirkning
- Barnets selvaktelse
- Barnets integritet og verdighet
- Respekten for barnet

Styrke barnets jeg

- § 3. Barns rett til medvirkning
- Barn i barnehagen har rett til å gi uttrykk for sitt syn på barnehagens daglige virksomhet.
- Barn skal jevnlig få mulighet til aktiv deltakelse i planlegging og vurdering av barnehagens virksomhet.
- Barnets synspunkter skal tillegges vekt i samsvar med dets alder og modenhet.

Den voksne som forhandler med barnet

- Når barnets jeg skal styrkes, må den voksne endre sin rolle fra “kontroll og påbud” til “lytting og forhandling”.
- Den autoritative voksne opptrer slik, fordi barnet hele tiden har rett til å være et «jeg» i møte med et annet «du»

George Herbert Mead: speiling

- Første fase: Det lille barnet imiterer andres atferd i sin nærmeste omkrets. Tydelige voksne, som lukker barnet inn i handlinger og er nær.
- Andre fase: Barnet som utøver av diverse roller, ved å leke far, mor, politi, viking, brannmann og annet. Hjelp til å ta andres perspektiv, mestre nye arenaer. Krever også nærhet og inkludering i miljøet.
- Tredje fase: Barnet begynner å forstå reglene i det sosiale spillet, og blir i stand til å gå inn i forskjellige roller.
- «Den generaliserte andre», de forventninger og sedvaner som ligger i miljøet omkring oss. Barnet fornemmer alt og tar det til seg.
- Hele kvaliteten i vårt nærvær og samvær med barnet gjør speiling og vekst mulig.

Speiling

- Være Sammen knyttet sin forståelse av relasjon til begrepet "speiling".
- Det å møte "den andre" er helt sentralt for opplevelse av egen verdi og av fastholding av den andres verdi.
- Den voksne i barnehage som "barnets speil"
- Å speiles i øyne som ser med varme og godhet.

men gi plass til andre slik at de blir seg.

- Speiling: jeg blir til gjennom den andre.
- Jeg blir sett med en annens blikk.
- Jeg lærer meg å se med den andres blikk.
- Empati, medfølelse, springer ut av speilingen, det er en emosjonell/psykologisk erfaring, og ikke relatert til barnets intellektuelle evne til å sette seg i en annens situasjon.
- Empati utviklis i tidlige barneår, ved at barnet blir speilet, sett og holdt.

Jevnaldertilknytning

- Barnet i den varme og grensesettende relasjonen lærer selv å etablere relasjoner.
- Jevnaldertilknytning er grunnleggende for barnets sosiale modning gjennom oppveksten
- Jevnaldertilknytning er ”tidlig innsats” mot mobbing
- Forholdet mellom frilek og organisert samvær i barnehagen.
- Den organiserte leken har mulighet til å inkludere alle, og motvirke utenforskap.
- Felleskap og lek, ute og inne, ritualer, rammer for utfoldelse.

Emmanuel Lévinas

- Kalles for "ansiktets filosof"
- "møtet med den andres ansikt er et påbud som forteller oss alle, at vi er alle våre brødre og søstres voktere. Vi er alle ansvarlige i det vi responderer til den andre, før vi kan velge om vi skal respondere."
- Åpning av barnehagen: du gir barnet ditt ansikt, det er en overgivelse som forplikter.
- Nærheten bærer forpliktelsen i seg.

Det asymmetriske forholdet

- Forholdet mellom barnet og den voksne er preget av asymmetri.
- Den voksne har makten.
- Hvordan an vi da skape forhandlingsrommet, hvor barnets vekst blir muliggjort i åpenhet og trygghet?

Martin Buber gir oss hjelpen!

- *Når to mennesker snakker med hinanden, er det ikke en relation, men et forhold, der opstår, og der skabes et såkaldt intersubjektivt rum. Det er ikke længere et subjekt, der betragter et objekt, men der er to subjekter, der fører en fælles samtale. De åbner for sig selv, og lader den anden komme ind i deres subjektive rum, dvs. der skabes et intersubjektivt rum (mellem de to personer). (Martin Buber)*

Forhandlingsrommet

- Det intersubjektive rommet er forhandlingsrommet hvor barnet og den voksne møtes i gjensidighet
- Det er også veiledningsrommet og rommet for den gode kollegasamtalen
- Trene på å være i det intersubjektive rommet
- Hvordan skaper jeg, som leder, det intersubjektive rommet, hvor mine ansatte blir synliggjort, sett og akseptert på sine egne premisser?

Møteetikk/nærhetsetikk

- Vekten ligger i møtet (Buber) og i nærheten til den andre
- Ulikhet i maktforholdet: den sterke må bøye seg for den svake
- Barnet må forstå at den voksne er hjelper og ikke hersker
- Den andre skal bli forstått ut fra seg selv og ikke ut fra meg (barnets medvirkning)

Hvem er jeg?

- Tar jeg for mye plass?
- Gir jeg plass til andre?
- Inviterer jeg andre til å komme nær meg?
- Hvordan kan jeg, som voksen, vise sårbarhet og nærhet til barnet – bøye meg for barnet?
- I den varme relasjonen gis jeg denne muligheten!

Bry meg om en annen,

- Etikkens utspring i empati: bry seg om en annen
- Se med den andres perspektiv
- Det du vil at andre skal gjøre mot deg, skal du gjøre mot dem
- Trening i perspektivtaking

Den etiske fordring

- Knud Ejler Løgstrup samler tankene hos Buber og Levinas
- Det ene menneskets liv er viklet inn i det andre menneskets liv.
"Fordringen går ut på å ha omsorg for den del av den andres liv som er oss prisgitt gjennom denne sammenviklingen"
- Men hvordan tolker vi sammenviklingen?
- Løgstrup gir oss svaret!

Den andre som en gave

- Løgstrup sier:
- ”Den enkeltes liv er en vedvarende gave som er oss gitt. Av den grunn har vi ikke mulighet for å kunne kreve noe til gjengjeld for det vi gjør.”
- Barnet møter en ubetinget akseptasjon (kjærlighet), i denne skapes den varme relasjonen og tilknytningsevnen hos barnet styrkes

hjelpen når jeg kan

- Finne en plattform hos barnet for dette, slik at barnet reagerer direkte i situasjonen
- Bygge opp etikken på basis av enkelterfaringer
- "når du kan", "du kan", gi barnet tillit og myndighet til å handle
- Positiv forsterkning, rose det som er bra fremfor negativ kritikk
- Finne de enkle ordene som bli en del av den verbale normdannelsen hos barnet

Nærhetsetikken

- Hva kan vi kalle denne etikken?
- Være Sammens etikk er en nærhetsetikk:
- Nær barnet, nær situasjonen, nær det etiske grunnlaget uttrykt på en enkel måte, som for eksempel i Løveloven
- Løgstrup:
- "Etikken ligger nedsenket i situasjonen"
- (Moses behøver ikke å komme, vi har nok med det livet som er her og nå, og menneske rundt oss)

Voksenrollen

- Våre handlinger og valg prosesseres i minnebanken
- Vi danner barnets evne til moralsk handling og normdannelse gjennom prosessen i minnebanken, bygget på situasjoner
- Den voksne er medvandrer, fortolker og responsgiver, men det er barnet som handler

Slik blir livet bedre for barn i alle land.

- Etikkens overordnede mål, at livet skal bli "bedre"
- Etikken og det oppnåelige, forankre den i det som er gjenkjennelig og mulig å håndtere
- Visjonen: det gjelder barn i alle land, utvide perspektivet
- Selv små barn kan forstå at den rette handling gjelder "mange", "verden", de som er nær og langt borte
- Handlingens "formål", "konsekvenser"

De utfordrende barn og situasjoner

- Være Sammen som "tidlig innsats"
- Styrke barnets relasjonskompetanse
- Omlære aggresjon
- Øke barnets evne til å handle til andres beste i ulike situasjoner
- Løvelovens vers 2 går litt nærmere dette vanskelige

Ser du en som plages? Det er ikke bra!

- Utvidelse av Kardemommeloven
- Ikke bare la være og plage andre, men ta aktivt stilling når det er noen som plages
- Rett fra "å se" til å si "det er ikke bra"

Plages...

- Ordbruken, "plage", "mobbe", "erte", "gjøre noe stygt", "galt". Finne begreper som alle er enige om i barnehagen/miljøet
- Plages kan også bety å ha det vondt, være stille, ikke komme inn i det sosiale
- Viktig å snakke med barna om dette og gi dem en bred forståelse av dette ordet

Mobbing i barnehagen

- Være Sammen bruker ikke ordet mobbing i barnehagen
- Ser likevel at utestenging skjer, og at det i en del tilfeller faller inn under definisjonen av mobbing
- Være Sammen ser ikke en fornuftig pedagogisk grunn til å introdusere ordet "mobbing" for barn og foreldre, men legger vekt på inklusjon og fellesskap
- Generelt er vi nær situasjonene og reagerer i forhold til noe som skjer

De stille barna

- En stor del av støttematerialet i Være Sammen er innrettet mot handlinger som skal fremme fellesskapet mellom barna
- Være Sammen mener at det i denne aldersfasen er viktig å gi barna gode fellesskaps erfaringer og lukke de "stille" barna eller/og "de utfordrende" inn i det gode fellesskapet

Alle må stå sammen om å si ifra!

- Forankre den rette handling i fellesskapet
- Hvordan skal vi si fra, hvilke handlingsrom gir dere barnet og når skal den voksne gripe inn?
- Den som reagerer, skal vite at han eller hun handler på vegne av en felles vilje i gruppen
- Hvordan gi barnet ansvar for noe, uten å gi det ansvar for alt?

Brudd på felles regler

- Arbeide bevisst med gruppens holdninger, slik at brudd mot en enkelt også bli et brudd med gruppens felles regler.
- Hvordan forankre etikken i en gruppe?
- Viktig med den språklige basis i løveloven, eller andre enkle etiske rettesnorer som barn kan sette ord på

Alle barn på jorden har den samme rett

- Forankring i barnets rettigheter
- Gjøre barnet oppmerksom på at det har rettigheter

Refleksjon om pedagoger

- 1: Implementeringen av den autoritative voksenstilen gir pedagogene en god plattform til å komme med sin pedagogiske kunnskap på et bredt felt (relasjon, tilknytning, speiling, aggresjon, grenser, tydelighet, empati, perspektivtaking).
- 2: Implementeringen gjør det mulig å stille teoretiske og praktiske krav til alle ansatte (veiledning i Være Sammen)
- Pedagogisk ledelse får et verktøy

til å være trygge

- Alltid et problem å definere "det gode", hva er målet for den gode handling
- I Løveloven har vi brukt ordet "trygge"
- Hvilke tanker gjør barnet seg om dette ordet?
- Hvordan kan vi fylle ordet "trygg" og "trygge" med mest mulig innhold?
- Hvilke andre ord kan vi bruke om "det gode" som den rette handling skal føre til?

Det gode som motivasjon

- Etikk handler om å velge det gode, ikke bare om å si nei til det onde
- En utfordring å definere "det gode", slik at etikken ikke blir negativ
- La den gode handling hos barnet bli sett og møte anerkjennelse og ros

og til å være sett.

- Vi er tilbake der det begynte, i speilingen
- Det å være sett er helt grunnleggende for persondannelsen
- Et barn som ikke er sett, er et forsømt barn
- Hvordan ser vi voksne barna?
- Blir barnet "sett" hver eneste dag, med gode øyne?
- Det er en rettighet som barnet har å være sett, fører tilbake til den grunnleggende tanke om barnets medvirkning.

Det er oss to nå

- Det er oss to nå: Jeg den voksne og barnet, det sårbare og sterke. Jeg ser alle mulighetene som bor i dette barnet. Måtte barnet få anledning til å utfolde seg, mangfoldig og stolt, i takt med egen modning. Måtte jeg være en voksen som ikke hindrer, men fremmer barnets vekst. Måtte jeg se barnet slik at det vet seg forstått og tatt imot. Måtte barnet kjenne at jeg vil det vel, også når jeg taler klart og setter grenser. Og måtte barnet senere tenke på meg med glede, som et voksent menneske som var der med sin varme på dette voksestedet, i barnehagen hvor jeg hadde mitt daglige arbeid og hvor barnet levde alle disse dyrebare timer av sitt liv.